NOUROOZ VOL 2, NO 327,19.MAY 2002
روزنامه صبح ایران
نوروز

ستایشگران سرشناس یک جامعه متحول

گزارش خبری ـ تحلیلی از آمد و رفت روشنفکران برجسته به ایران

محمد جوادروح

هنگامی که سه شنبه هفته قبل «یورگن هابرماس» و همراهانش می خواستند به محل تعیین شده برای سخنرانی وی در دانشگاه تهران وارد شوند، به سختی راهی در میان جمعیت

یورگن هابرماس

برای او باز شد. انبوه علاقه مندان فکر و اندیشه که از ساعت ها قبل در تالار فردوسی دانشکده زبان و ادبیات فارسی گردهم آمده بودند، برپاخاستند و به تشویق وی پرداختند.

«محسن کدیور» یکی از سرشناس ترین حاضران در مراسم بود. بیشتر مواقعی که او به چنین گردهمایی هایی می آید، در جایگاه سخنران قرار می گیرد اما این بار، در جمع شنوندگان قرار داشت.

کدیور که اگر دانشجویان برای او جا خالی نمی کردند، محلی برای نشستن در آن گردهمایی شلوغ نمی یافت، می گوید: «فکر نمی کنم اگر قرار بود هابرماس در دانشگاه های اروپایی سخنرانی می کرد، با چنین استقبالی روبه رو می شد.»

این استاد فلسفه دانشگاه تربیت مدرس نتیجه می گیرد: «جامعه ایران تشنه مسائل علمی نوین امروز جهان است.» به اعتقاد او، پس از دو دهه که برخی جریانات تبلیغ کرده اند غرب تنها چهره ای استعماری و ضد ارزشی دارد، حضور روشنفکرانی در سطح هابرماس و آلن تورن در ایران، نشانگر «وجه علمی» دنیای غرب است.

تورن، جامعه شناس فرانسوی، اواخر سال گذشته به ایران آمد. بسیاری از روشنفکران و جامعه شناسان ایرانی با او ملاقات داشتند. او نظرات قابل توجهی درباره جنبش اصلاحات در ایران داشت. همان روزها، تورن در گفت وگویی به یک روزنامه اصلاح طلب گفت که ایران جامعه ای پرتحرک و یک ساخت سیاسی ساکن دارد. او از روشنفکران ایرانی می خواست که تحرک بیشتری از خود نشان دهند.

«حمیدرضا جلایی پور»، روزنامه نگار و جامعه شناس، می گوید: «تورن می گفت که جامعه ایران توسعه یافته است گرچه بخش هایی از حکومت آن همچنان رفتارهایی ما قبل توسعه ای دارند».

او استقبال از جلسه سخنرانی هابرماس در تهران را نشانی از همین توسعه یافتگی جامعه ایران می داند و می گوید: «این استقبال یک پدیده جدید در خاورمیانه بود و نشان می داد که کشور ما چه مقدار انسان های فرهیخته دارد. کسانی که به تالار دانشگاه تهران آمده بودند، هابرماس را می شناختند و دستکم چند کتاب و مقاله او را مطالعه کرده بودند».

محسن کدیور معتقد است که وجود چنین جامعه متحولی باعث می شود که روشنفکران غربی نیز تمایل زیادی برای سفر به ایران داشته باشند. او می گوید: «ایران امروز، آزمایشگاه نظرات جدید دموکراسی در جهان سوم است و

◄ محسن کدیور: تجربه مردمسالاری در جامعه دینی ایران، تجربه نوینی است که مورد توجه روشنفکران غربی است

◄ حمیدرضا جلایی پور: استقبال از جلسه سخنرانی هابرماس در تهران یک پدیده جدید در خاورمیانه بود

تجربه مردمسالاری در جامعه دینی ایران، تجربه نوینی است که مورد توجه روشنفکران غربی است.»

خاتمی نیز در خطابه های پنج سال گذشته بارها از جدید بودن این تجربه و راه سختی که برای تحقق آن در پیش مردم ایران قرار دارد، سخن گفته است.

کدیور می گوید: صحبت های من با تورن بیش از یک ساعت و نیم طول کشید. در این مدت، حس کردم که او فقط برای کنفرانس دادن به تهران نیامده، بلکه آمده تا چیزی هم یاد بگیرد.

مجری مراسم سخنرانی هابرماس نیز از «یافتن مخاطبان تازه» و «گفت وگو با گروه های مختلف اجتماعی در ایران» به عنوان بخش های مورد علاقه این فیلسوف آلمانی در سفر به کشورمان یاد می کند.

کدیور از برگزارکنندگان چنین برنامه هایی می خواهد تا فرصت مطالعاتی بیشتری در اختیار اندیشمندانی که به ایران سفر می کنند، قرار گیرد تا آنها بتوانند تجربه کم نظیر ایرانیان در مسیر دموکراسی را به شکلی دقیق تر و از نزدیک مطالعه نمایند.

اما همین سفرهای کوتاه نیز با واکنش محافلی در ایران روبه روست که برای ایرانیان نیز فضای باز چندانی قائل نیستند. به طور مثال، روشن است روزنامه ای که افشای «نیمه پنهان» فلان نویسنده و روشنفکر داخلی را جزو برنامه های استراتژیک خود می داند، سفر روشنفکران غربی به تهران را از چه زاویه ای مورد توجه قرار دهد.

تحلیلی که جلایی پور از اثرات آمد و رفت چنین روشنفکرانی به ایران ارائه می کند، دلیل واکنش مخالفان اصلاحات را روشن می کند. این جامعه شناس می گوید: «نکته ظریفی که اتفاق افتاده و یکی از ویژگی های اختصاصی جنبش اصلاحی نسبت به جنبش های اجتماعی گذشته ایران است، این است که هواداران آگاه جنبش این امکان را دارند که از مطالب متفکران درجه اول مدرنیته به طور مستقیم استفاده کنند و همین امر، فضای کشور را از نظر نقد و گفت وگو غنی می سازد».

جلایی پور که یکی از جدی ترین تحلیلگران جنبش اصلاحی از منظر جامعه شناختی محسوب می شود، می گوید: « در جهان امروز مفاهیم و پدیده های اجتماعی دیگر ملی نیست بلکه جهانی شده است. جنبش اصلاحی در ایران نیز از مسائلی دفاع می کند که در جهان پذیرفته شده است. مثلاً دموکراسی پارلمانی و حقوق شهروندی».

این روزنامه نگار به شکل صریح تری به منتقدان جنبش اصلاحی پاسخ می دهد: «کسانی که می گویند این جنبش، بحران تئوریک دارد، احتمالاً به تحولات جدید و مثلاً اینکه دستیابی به منافع معرفتی

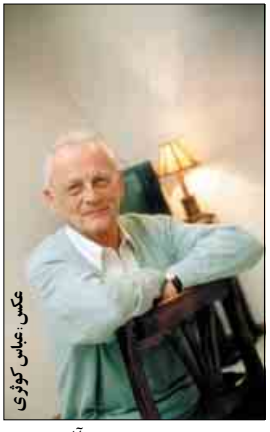

عکس: عباس کوثری

آلن تورن

مورد توجه جنبش اصلاحات چقدر سریع و آسان شده است، توجه ندارند. در حالیکه این منابع چنان گسترده است که جنبش اصلاحی ایران را به یک «رود همیشه در جریان» تبدیل می کند».

جلایی پور از کسانی است که بسیار به اصلاحات امیدوارانه می نگرند. او می گوید: «ارتباط با روشنفکران سطح اول مدرنیته، آرام آرام گلستانی را در ایران شکل می بخشد و اصلاحات قطعاً در این زمینه مؤثر بوده است.»

اما این سفر چه تأثیر روشنی در مسیر اصلاحات دارد؟ کدیور با کنایه پاسخ می دهد: «امیدواریم عقلانیت هابرماسی در عقلانی کردن فضای جامعه ایران مؤثر باشد.»